

P. Ábrahámí operett

BRASSARI

XX sajandi algusest arvates püsis Viini operetiloomingus vähemasti kaks aastakümnet järjepannu üks ja sama panoraam: lossiaiad ja -salongid vahelduvad ungari pustaga. Sellel taustal — parunessid, krahvid, sekka husaarid, mustlasviuldajad. Kõlavad kaunid meloodiad, aina valsid ja tšaardašid. Mõni vallatu fokstrott ka. Selle rahumeelse maastiku armastusväärset kujundajad on eeskätt Leo Fall, Imre Kálmán, Ferenc Lehár... Panoraam ei saavuta igas löigus kaugeltki võrdset tunnustust. Publik täheldab muljete sama-laadsust, kuid ei oska otsustavaid muutusi nõuda. 1928. aastal teadsid Euroopas ainult vähesed londonlased, et Jerome Kerni «Ujuva teatriga» on USA-s sündinud muusikal, uus lavavorm, mis tõstatas muuhulgas üpris teravaid ühiskonnaprobleeme. Ka ameerika romantiline operett argiste inimestega peaosades (Rudolf Frimli, Herbert Stotharti «Rose-Marie» 1924, Sigmund Rombergi «Kõrbelaul» 1926) ei suutnud Euroopas ilma muuta, kõnelemata Bertolt Brechti ja Kurt Weilli «Kolmekrossiooperist» (1928), kus Teater esmakordselt jõudis muusikalavale jahmatamapanevalt elukriitilisena. Küll tunnetasid Viini suured operetimeistrid isegi, et aeg on midagi ette võtta. 1930. aastal kirjutas I. Kálmán oma kätusekambri-opereti «Montmartre'i kannik» ja saavutas viimase triumfi. F. Lehár tõi pisarad operetti, loobus õnnelikkudest lõppudest, näiteks teostes «Naeratuste maa» (1929) ja «Giuditta» (1934). Radikaalsemaid muutusi nende poolt ei tulnud.

Elevust kolmekümnendate aastate Euroopa operetti töid heliloojad Nico Dostal, Fred Raymond ja Pál Ábrahám (1892—1960), nooremad ajaviite- ja filmimuusika loojad.

P. Ábrahám alustas Budapestis. Pärast kuus aastat kestnud kompositsiooniõpinguid tegeles ta mõnda aega sümfoonilise- ja kammermuusika loojana. 1927. aastast, mil P. Ábrahámist sai Budapesti operetiteatri dirigent, hakkas ta enam huvituma ka kergest muusikast. P. Ábrahámi esimene operett, «Viktooria ja tema husaar», valmis 1930. aastal. Tüki erakordne menu tõi kaasa uuslavastuse Berliinis ja seejärel juba üleeuroopalise kuulsuse. Berliinis esietendusid edukalt veel «Havai lill» (1931) ja «Savoy ball» (1932). Natside võimuletulek Saksamaal sundis P. Ábrahámi Viinis elukohta otsima. Seal valmisid ka «Muinasjutt Grand-Hotellis» (1934), «Džaina» (1935) ning «Roxy ja tema imemeeskond» (1937). Sellega oli ta tähelelend lõppenud. Mõned Budapesti lavale kirjutatud lood jäid tähelepanuta. Sõda ja sellele järgnevad aastad möödusid paguluses Kuubas, töid kaasa vaimuhaiguse ja hämara elulõpu Hamburgis.

Millega siis köitis «Montmartre'i kannikese» lavaletuleku aastal kuulsaks saanud P. Ábrahám? Ta ei loobunud aastakümneid valitsenud osalisteprintsiibist. Temagi operettides esinevad traditsioonilised armastajate- ja koomikutepaarid. Reeglina kolmevaatuselises loos küpseb konflikt teise vaatuse lõpus. Tegelaste hulgas ei puudu kõrgem seltskond jne. Ábrahámi trump oli aga oma aja lööklaulude maneeeri ja rütmide toomine operetti. See oli, nagu tookord öeldi, mondään! Ta operettides leidis tihtipeale eksootilisi tegevuspaiku, või siis oli tegelaste hulgas tulnukaid kaugematelt maadelt. See lisas muusikale värve — nagu Frimli ja Rombergi romantilistes operettideski ja isegi mõningat päevakajalisust. «Savoy ballis» on taoliseks «vürtsiks» amerikaniseerunud Daisy ja türklane Mustafa. Viimane on kahtlematult operetlik, pöörane vastupeegeldus Atatürgi-aegsetest noortürklastest, kelle tegutsemine pärast Osmanite riigi sajandite tolmust vabanemist Euroopaski kõneaineks oli.

Nico Dostal, Fred Raymond ja Pál Abrahám (1892—1960), nooremad ajaviite- ja filmimuusika loojad.

P. Abrahám alustas Budapestis. Pärast kuus aastat kestnud kompositsiooniõpinguid tegeles ta mõnda aega sümfoonilise- ja kammermuusika loojana. 1927. aastast, mil P. Abrahámist sai Budapesti operetiteatri dirigent, hakkas ta enam huvituma ka kergest muusikast. P. Abrahámi esimene operett, «Viktooria ja tema husaar», valmis 1930. aastal. Tüki erakordne menu tõi kaasa uuslavastuse Berliinis ja seejärel juba üleeuroopalise kuulsuse. Berliinis esietendusid edukalt veel «Havai lill» (1931) ja «Savoy ball» (1932). Nat-side võimuletulek Saksamaal sundis P. Abrahámi Viinis elukohta otsima. Seal valmisid ka «Muinasjutt Grand-Hotellis» (1934), «Džaina» (1935) ning «Roxy ja tema imemeeskond» (1937). Sellega oli ta tähelelend lõppenud. Mõned Budapesti lavale kirjutatud lood jäid tähelepanuta. Sõda ja sellele järgnevad aastad möödusid paguluses Kuubas, töid kaasa vaimuhaiguse ja hämara elulõpu Hamburgis.

Millega siis köitis «Montmartre'i kannikese» lavaletuleku aastal kuulsaks saanud P. Abrahám? Ta ei loobunud aastakümneid valitsenud osalisteprintsiibist. Temagi operettides esinevad traditsioonilised armastajate- ja koomikutepaarid. Reeglina kolmevaatuselises loos küpseb konflikt teise vaatuse lõpus. Tegelaste hulgas ei puudu kõrgem seltskond jne. Abrahámi trump oli aga oma aja lööklaulude maneeeri ja rütmide toomine operetti. See oli, nagu tookord öeldi, mondään! Ta operettides leidis tihtipeale eksootilisi tegevuspaiku, või siis oli tegelaste hulgas tulnukaid kaugematelt maadelt. See lisas muusikale värve — nagu Frimli ja Rombergi romantilistes operettideski ja isegi mõningat päevakajalisust. «Savoy ballis» on taoliseks «vürtsiks» amerikaniseerunud Daisy ja türklane Mustafa. Viimane on kahtlematult operetlik, pöörane vastupeegeldus Atatürgi-aegsetest noortürklastest, kelle tegutsemine pärast Osmanite riigi sajandite tolmust vabanemist Euroopaski kõneaineks oli.

«Estonia» teatris mängiti kolmekümnendail aastail enamikku Abrahámi operettidest, hiljem vajasid nad unustusse. «Savoy ball» esietendus 1933. aastal. Agu Lüüdiku lavastus ei kujunenud üksnes Natalie Mei poolt kavandatud hiilgavate tualettide paraadiks, ehkki tookordses ajakirjanduses nendest pikki kirjeldusi ilmus. Oli mitmeid häid näitlejatoide: alles nooruke primadonna Milvi Laid mängis Madeleine'i, Konstantin Savi — Aristide'i, Riina Reinik mõistagi Daisyt ja Agu Lüüdik ise Mustafad. Nendel aegadel esines Ants Eskola Céléstinina, Eduard Tinn Pomerolina, Artur Rinne Reportarina, Verner Hagus Maurice'ina...

Tänaseks on «Savoy balli» esietendusest möödunud pool sajandit. Pál Abrahám on omandanud aujärje operetiajaloo. Küll pole selle helilooja positsioon nii kõrge ja särav kui mitmetel tema vanematel kolleegidel XX sajandist. Ometi, valides nüüdsel ajal lugu klassikalise operetliteratuuri sädelevast määratusest, paistab tema «Savoy ball» silma oma põneva süžee, vaimukate tegelaskujude ja hoopiski mitte kulunud muusikaga. Omalaadne «Nahkhiire» kolmekümnendate aastate variant; ahvatlev võimalus end lasta praegusel retrolainel ka operetti kanda. Ja — «Savoy ball» on mõnus väike vahepeatus teel viimaste hooaegade paljumängitud muusikalist hoopis varasemasse operetiklassikasse.